

צ'בזטי מוזהר"ן

קמא

דף קי.

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה קפו

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

ליקוטי

וזהו בחי' **יראה אל אלקים בציון**. ציון זה בחי' ציון ורושם הכלי, שנעשה ע"י ההשתוקקות וכו' כנ"ל שעייזו זוכין אח"כ להתקרב להש"י בחי' **יראה אל אלקים בציון**, היינו ע"י ציון ורושם הכלי, שנעשה ע"י השתוקקותו הגדולה בתחילה: "ואמר רבינו ז"ל, שכל מי שיש לו יגיעות וטירחות¹ יותר בתחלת ההתקרבות להש"י, דהיינו שיש לו מניעות רבות וגדולות כגון מאביו ואשתו והותנו או משאר בני אדם שמונעים ומעכבים אותו מאד ומניעות מחמת ממוץ ושאר מניעות ועכובים ובלבולים, שמשתמחים לפניו ומונעים אותו מאד, והוא צריך להתייגע ולטרוח מאד לשברם. כל אלו היגיעות והטרחות שיש לו בתחילת ההתקרבות, הם טובה גדולה להאדם. כי עייזו זוכה אח"כ לקבל הרבה קדושה וטהרה, כי ע"י היגיעות שבתחילה נעשה הכלי וכל מה שיש לו יותר יגיעות וטירחות וכו' יש לו כלי גדול ביותר לקבל אח"כ בתוכו שפע קדושה וטהרה להתקרב להש"י², וזה בחי' **יראה אל אלקים בציון כנ"ל**:]

קפו ^[1] **מה** שמספרין מופתים מהצדיקים שבמדינות קר"ה (דוויץ ^[2]). הוא מחמת שאנשיהם הם אנשים כשרים ומאמינים בהצדיקים ^[3]. כי על ידי אמונה שהם מאמינים בדברי הצדיק, עייזו נתגליו מופתים. כי באמת הצדיק בוודאי מלא מופתים. וכשהוא מאמין בהצדיק ונותן עיניו ולבו על דברי הצדיק, על כל דיבור ודיבור, כי מאמין שכל דבריו אמת וצדק, ובכוונה מכוונת, אזי אח"כ נשכח לביתו, כל מה שיארע אותו, הוא מסתכל היטב על כל דבר שיארע לו, ומבין למפרע בדברי הצדיק שדיבר עמו בהיותו אצלו, שזה היתה כוונת הצדיק שרמו לו בתוך דברים שדיבר עמו, וכן כל דבר ודבר שיוזמן לו, הוא מוצא הכל בדברי הצדיק למפרע, שרמו לו שיהיה כן, נמצא שנעשה ונתגלה המופתים עייזו. וכן מצינו אצל הנביאים שבעת שאמר הנביא הנבואה היתה ברמו, ולא היו מבינים נבואתו בפירוש על מה מרמו, ואח"כ כשנתקיים דברי הנביא, היו יודעין למפרע שנתקיים דברי הנביא שהתנבא ורמו על זה מקודם, והבינו דברי הנביא למפרע, שהתכווין על זה. וכמו שמצינו בדניאל שמרמו על סוף קץ הגאולה. ועתה הדברים סתומים, כמו שכתוב שם (יב'⁴) **סתום הדברים וחתום**, כי אין אדם יודע עתה איך מרומזו שם זמן הגאולה, אבל לעתיד אי"ה כשיקיים הדברים ויגיע קץ האמת ויבא משיחינו⁵, אזי ידעו למפרע איך שמרמו בדבריו זמן הקץ, וכן מצינו בכמה נביאים:

קפו ^[2] (תהלים סב) **ולך ה' החפר כי אתה תשלם לאיש כמעשהו** ^[1], היינו שהוא חסד גדול מאת השם יתברך שהוא משלם לאדם מדה כנגד מדה, שעל ידי זה הוא מבין לפשפש

קפה קפו קפו קפה קפט קצ

קי.

מוהר"ן

במעשיו ולידע החטא שפגם בו ולשוב בתשובה. אך דע, שעיקר מה שמשלם השם יתברך מדה במדה, הוא בא"י. "כמה י"שכתוב (איוב כ) **יגלו שמים עינו וארץ מתקוממה לו**, ארץ היינו בחינות ארץ ישראל, היא מתקוממה לו ושם נתגלה עונו, כי שם מדקדקין **לשלם לאיש כמעשהו**, מדה כנגד מדה, וזה שכתוב על א"י (במדבר יג) **ארץ אכלת יושביה**, ר"ת **אתה תשלם לאיש כמעשהו כנ"ל**, וע"כ היושבים שם בא"י יש להם על הרוב יסורין, מחמת שממהרין שם לשלם **לאיש כמעשהו**:

קפה ^[1] **דע** שצריך לנסוע להצדיק לחזור על אבידתו, כי קודם שיוצא האדם לאויר העולם, מלמדוין ומראין לו כל מה שצריך לעשות ולעבוד ולהשיג בזה העולם, וכיון שיצא לאויר העולם מיד נשכח מאתו, כמו שאמרו רז"ל (נדה ל' ע"ב), והשכחה היא בחי' אבידה, כמו שקראו רז"ל את השוכח אובד, כמאמרם ז"ל (אבות פ"ה) מהר"י לשמוע ומהר לאבד וכו'. וצריך לחזור ולבקש אבידתו, והאבידה שלו היא אצל הצדיק, כי הצדיק חוזר על אבידתו עד שמוצאה, ואחר שמוצאה, חוזר ומבקש אחר אבידות אחרים עד שמוצא גם אבידתם, עד שמוצא האבידות של כל העולם. ע"כ צריך לבא להחכם לבקש ולהכיר אבידתו, ולשוב לקבלה אצלו. אך הצדיק אינו משיב לו האבידה עד שידרשנו אם אינו רמאי ושקרן, כמו שכתוב ^[2] **עד דרוש אחיך והשבתו לו עד שתדרוש את אחיך אם אינו רמאי** (בבא מציעא כ"ז ע"ב) ^[3]:

קפט ^[1] **צריך** ליוזר מאד מעצבות ועצלות, כי עיקר נשיכת הנחש הוא עצבות ועצלות, בבחי' (ישעי' סה) **ונחש עפר לחמו**, עפר היא בחי' עצבות ועצלות שהם באים מיסוד העפר, כמובא בספרים ^[2]:

קצ ^[2] (שמות יט) **ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה, וישב משה את דברי העם אל ה', ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך וכו' ויגד משה את דברי העם אל ה'.** והוא תמוה ונפלא מאד, כי מה הם דברי העם שנית, שעליהם נאמר **ויגד משה את דברי העם**, כי לא נמצא בכתוב שום מוענה ודברים שהשיבוהו העם שנית אחר מוענה הראשון **כל אשר דבר וכו'**. ומה זה שוב **ויגד משה את דברי העם אל ה'** ^[2]. אך דע, כי ישראל טענו ואמרו על מה שאמר להם משה לקבל את התורה, ענו הם **כל אשר דבר ה' ינעשה**, כלומר כל אשר ידבר ה' אנו מוכרחים לעשות, כי מאחר שיצא הדיבור מפי ה' לעשות זאת המצוה, הרי אין שום בחירה, והרי אנו מוכרחים במעשינו, וזה **כל אשר דבר ה' נעשה** בוודאי,

תורה אור
תהלים פד (ח) ילכו מחיל אל קיל יראה אל אלהים בציון:

תורה אור
דניאל יב (ד) ואתה דניאל סתם הדברים וחתם הספר עד עת קץ ושפטו רבים ותרהב הדעת:

תורה אור
תהלים סב (יב) אחת דבר אלהים שמים זו שמעתי כי עז לאלהים: (יג) ולך אדני חסד כי אמת תשלם לאיש כמעשהו:
איוב כ (כו) יגלו שמים ענו וארץ מתקוממה לו:
במדבר שלח יג (לב) ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל בני ישראל לאמר הארץ אשר צברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו בתוך ארץ מדינת:

תורה אור
דברים כז תצא כב (ב) ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוף ביתך ונתנה עינך עד דרש אחיך אתו וקשבתו לו:

תורה אור
ישעיהו סה (כה) ואלו ירעו כאחד ואריה כפקדן יאכל תבן וקחש עפר לחמו לא ירעו ולא ישחיתו בקל הר קדשי אמר יקוק: ס

תורה אור
שמות יתרו יט (ח) ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר יקוק נעשה וישב משה את דברי העם אל יקוק: (ט) ויאמר יקוק אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך וכו' ויגד משה את דברי העם אל יקוק:

¹ בתרלו מתחיל כאן סוגרים. חו טעות כי כאן הוא תוך סוגרים שהתחילו בעמוד הקודם ויסגרו בסוף התורה.

² מתרלו - וטרחות

³ לק"ה נזקו שכנים ג' ה', מובא בשיש"ק ח"א סימן צד, וח"ה סימן יו, ועיין באיבי הנחל בסוף ביאורו לתורה כ'.

⁴ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

⁵ ר"ת קיסר ירום הודו של וינה, היא עיר הבירה בה הוא ישב הקיסר של האימפריה האוסטרית פרנץ יוסף שתחתייה היו כמה מדינות במרכז אירופה הנגריה גליציה ועוד. וכוונת רבנו בעיקר ליוזרי הנגריה.

¹ עיין לק"ה חוקת מטלטלין ה' טו

¹ נוסף בתפארת עייזו מזהר"ת והכוונה לפרק יב בדניאל (ובספרים המוקדים יש כאן שיבוש כי סברו שהוא ציון למ"ח שלחמטה)

² מתרלו - משיחוני

³ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

⁴ הפסוק הזה יוקדמו ידוע בספרים כמוקשה וזה התירוץ של רבינו. ובאור רש"י בראשית קמט כתב זאת בשם העיקרים מאמר ד' פרק לה אבל עיי"ש שאינו אותו פירוש.

⁵ בתרלו - כמו

⁶ בתקפא ש' נראית ב'

⁷ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

⁸ בתשכט - מהיר לשמוע ומהיר לאבד וצ"ע כי גרסת המשנה שם כרבינו עיי"ש משנה יב - מהר לשמוע ומהר לאבד)

⁹ דברים כב ב'

¹⁰ עיין לק"ה מנהג ה' אותיות עד עה שהצדיק דורש אם נתייאר או לא ועיי"ש מדוע הכל תלוי ביארש. ועיין ש"ע הלכות אבידה חו"מ סימן רנט - רעא. (ול"ע מדוע לא בילק כלן בפיוס סבכל תלוי ביארש, ועיין תורה עח תנינל עד כמה האזיק פולוש ח"טו בשעלם כלל. אלל עקס מונחו עקס ינלל מילוש יוכל לזכות למדנות שאינן שייכות לו ואילו כלן הממילוש מנלל לח השייך לו) ובאמת אין כח להס"א אלא רק לייאש כמבואר במעשה מרב ובן יחיד שאמר ח"ט"מ אם תרצה אחיה בולע אותך. וכן במעשה מחיגר שאמר ח"ט"מ וכי אין אתה מתיירא ממני. וכן ברפידים ויבא עמלק להלחם בישראל, ומה היה בכוחו לעשות להם כשהם מוקפים בענני כבוד, אלא שמחמת הייאוש יצאו אליו (שמעתי מר"ע ארו). וכן בתורה כד ד"ה מי ייגר עיי"ש שכדי לייאש אמרו שא"ל כללות את ח"ט"א, ובאמת עיי"ש שמחה כן אפשר, כמבואר שם (רמ"ש קרמר).

¹¹ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

¹² עיין תורה ד' אות ה' [ריש דף ד.] ושם הערה ב' נרשם הספרים. גם עיין תורה מה תנינא העצבות סט"א והקב"ה שונא אותה

¹³ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו ועיין שיחה הקשורה לה בחיי מוהר"ן סימן קצו ועיין לקו"ה שבת ז, ג; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף מב. ועיין אבני"ה ברזל מובא בשיש"ק ח"א, סעיף תשו. ועיין שיש"ק ח"ו, סעיף שלד

¹⁴ וכן הקשו בגמרא שבת פז.

¹⁵ בתשכט - דבר ה' כלומר (תיבת נעשה נחמק)

מאמר המאמין בצדיק רואה ממנו מופתים

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

על-ידי אמונה שמאמין בדברי הצדיק הוא רואה ממנו מופתים גדולים בכל עת, כי הצדיק בודאי מלא מופתים, ובשהוא מאמין בהצדיק האמת הוא מבין למפרע בדברי הצדיק בכל מה שיאירע לו שזה היתה פונת הצדיק, כי בהדברים שדבר עמו רמז לו שיהיה בן, שכל מה שנעשה אחר-כך רואה שהכל היה מרמז בדבריו: (קל"מ השלם) ועל כן נעשה רושם שצדיקי הונגריה היו יותר בעלי מופת מצדיקים אחרים, כי יהודי הונגריה היו מיוחדים באמונת חכמים שלהם וכן"ל על כן גילו יותר מופתים אצל הצדיק שלהם, אבל באמת כל הצדיקים מלאי מופתים, אלא הם מתגלים רק ע"י האמונת חכמים של חסידיהם כנ"ל.

שיחות

ראה שיש"ק חדש ח"ב פרק נסיעתו לגאליציא ושם אות תנח עד סוף הפרק מספר כיצד קבלו אנשי גאליציא את מוהר"ן בכבוד ואהבה והערצה מיוחדת. ועי"ש שם אות תס הערה יז. מה שאמר על זה רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל – יהודי גאליציא היו אנשים תמימים מאוד, ורבינו רצה שעניינו יכנס ויבוא אצל יהודים תמימים עם אמונה פשוטה – די גאליציאנער אידן זענען זייער תמימות'דיגע, דער רבי האט געוואלט זיין זאך זאל קומען אויף א תמימות'דיגער איד מיט אמונה פשוטה". (רל"ו): ועיין עוד בליקוטי קמא סימן קפ"ו: "מה שמספרין מופתים מהצדיקים שבמדינות קיר"ה (רוזין), הוא מחמת שאנשיהם הם אנשים כשירים ומאמינים בצדיקים/כ". עכ"ל ההערה.

(קא) אמר, מי שמקרב לצדיק אמתים ימים ושנים הרבה ועומד ומשמש לפניו ושומע דבריו, אף על פי ששומע ממנו כמה דבורים ושיחות וספורים שאינו מבין בהם שום תועלת ועצות לנפשו, אף על פי כן אם יזכה יוכל אחר כך ברבות הימים להבין למפרע ללמד ולהוציא מכל הספורים ששמע כבר עצות גדולות לעבודת השם ותפורה. וכל דבור ודבור ששמע מקדם לפני כמה שנים יהיה לו אחר כך תועלת גדולה, ויחיה עצמו אחר כך בכל דבור ודבור. כי אחר כך יזכה להבין ויאמר זה רמז לי מורי אז באותו הזמן. וכן בכל פעם ופעם יצמחו לו בדעתו רמזים נפלאים ועצות גדולות מכל מה ששמע כבר, אם יזכה לשים לבו היטב לכל מה ששמע כבר. וספר מעשה מענין זה שכתב ארע אצל צדיק אחד מפרסם שהיה בביתו איש אחד פשוט וקורין פראסטיק, והיה עומד ומשמש תמיד את הצדיק הנ"ל והיה שומע דבורים הרבה ממנו, ולא הבין מהם שום ענין ותועלת כלל רק שהיתה לו אמונה גדולה בהצדיק ובדבריו הקדושים, אף על פי שלא היה מבין מה ששמע. והיה עומד ומשמש תמיד את הצדיק באמת. אחר כך אחר שנים הרבה נסתלק הצדיק לעולמו, ואז התחיל זה האיש לזכור, בכל פעם כשבא לאיזה דבר, נזכר בדברי הצדיק ואמר בנפשו זה שפון הצדיק, ורמז לי בדבריו אז באותו זמן פלוני. וכן בכל פעם ופעם הבין אחר כך למפרע פונת הצדיק ורמזים שרמז לו בדבריו לפני כמה שנים, והבין הדבר. ואחר כך נעשה זה האיש איש פשוט וירא ה', והיה חשוב מאד בעירו ונעשה ראש ומנהיג לכל הבשרים וההפצים ליראה את השם ותפורה אשר היו בעיר הצדיק הנ"ל, וכלם נבנעו תחתיו: (חיי מוהר"ן – אות תקמד)

ועיין שיש"ק ח"א אות צג – המעשה מהתלמיד ששמע מרבו בחייו דבורים שונים ומצא מהם רמזים שנים רבות אחר-כך המובא בחיי מוהר"ן סימן י' זה הצדיק היה רבי מרדכי מנעסכ"ז זצ"ל. (לק"ה חזקת מטלטלין ה' טו).

לקוטי הלכות

ח"מ חזקת מטלטלין הלכה ה' אות טו-כג – (טו) פרי עץ הדר זה אתרוג הדר באילנו משנה לשנה זה בחינת התלמידים הכשרים שהם בבחינת יהושע, בחינת יהושע בן נון נער לא ימוש מתוך האהל ולבאורה אינו מוכן, כי הלא היה צריך לאכל ולשתות ולעשות צרכי הגוף בודאי מכל שכן בדורות אלו איך אפשר לקיים זאת והלא התורה היא בכל אדם ובכל זמן, אף על ידי אמונת חכמים בבחינת הנ"ל שמאמין שכל דברי רבו ומעשיו הם מלאים רזין, על ידי זה אפילו בעת שאינו אצל רבו אינו מש מתוך אהלו והוא תמיד בבחינת לא ימוש מתוך האהל, וזה בחינת אתרוג הדר באילנו משנה לשנה, שדר באילנו, שהוא בחינת רבו, בחינת אילנא רבא ויקריא, שמשם כל גדולו וצמיחתו הוא דר בו תמיד משנה לשנה, בחינת לא ימוש מתוך האהל הנ"ל. וכל זה על ידי אמונת חכמים הנ"ל שידע ומאמין שכל דבריו ותנועותיו הם מלאים רזין שעל ידי זה בכל מה שמתנהג עמו מוצא בו דברי רבו ורמזיו כמו שכתוב בסיון (קפ"ו ליקוטי א) על ענין החסידים הכשרים שבמדינות קיר"ה, עין שם. וכמו שכתוב מזה בספר חיי מוהר"ן (אות תקמד) בהמעשה של הצדיק רבי מרדכי (מנעסכ"ז) זצ"ל, ועל ידי זה הוא תמיד מקשר לרבו בבחינת הדר באילנו משנה לשנה וזה עקר ההדור בחינת פרי עץ הדר שהוא בחינת כבוד הדר מלכותו, כי על ידי תלמידים כשרים כאלו נתגלה הדר כבוד מלכותו ותפורה לכל

באי עולם זה פחינת הנענועין שמנענעין בהארבעה מינים לכל הששה קצוות, זה פחינת רמזים שמודיעין לכל באי עולם על ידי רזין ורמזים הנ"ל כי ה' הוא האלקים פחינת למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלקים אין עוד:

קושיות

- א. מופתים – צ"ע מדוע מה שמתגלה שהצדיק יודע עתידות נקרא מופת דייקא ולא אות או נס או רוח הקדש, יודע עתידות וכיו"ב. עיין מלבי"ם ישעיה (כ' ג') שמופת נאמר על דבר מזור שרבים מתפללים עליו.
 - ב. ונותן עיניו ולבו על דברי הצדיק, על כל דיבור ודיבור – צ"ע מאי נותן עיניו על דיבור, הרי לא זכה לראות את הקולות – וצ"ל עיני שכלו.
 - ג. כשהוא בא לביתו ומעיין במה שארע לו, מוצא בדברי הצדיק שרמז לו שיהיה כן – צ"ע למאי נפקא מינה. ונ"ל רוצה לומר כגון שמגיע לפרשת דרכים שלא עלה בדעתו שיהיה בה ואזי נזכר שהצדיק רמז לו, כיצד להתנהג במצב כזה. ובשעתו לא הבין כי לא חשב על מצב כזה, והנה עתה מצא פתרון למצב שלו בדברי הצדיק.
 - ד. נמצא שנעשה ונתגלה המופתים עי"ז – צ"ע הרי יש לכאורה תועלת יותר ברמזי הצדיק, כגון שכשיגיע לפרשת דרכים רוחנית יבין למפרע שמה שרמז לו הצדיק הוא הפתרון לספק שנולד לו עתה. ומדוע רבנו שם את הדגש רק על זה שע"י תמימותם הם מגלים מופתים, היתכן שהצדיק רומז לו רמזים רק כדי שאחרי מעשה כשכבר אין לזה נפקא מינה, אז יגלה שהצדיק כבר ידע שיקרה. הרי זה מהמופתים הקטנים של הצדיק מה שיודע עתידות.
 - ה. וכן כל דבר ודבר שיודמן לו, הוא מוצא הכל בדברי הצדיק למפרע – צ"ע מה בא לרבות הרי כבר אמר כל מה שיארע לו. מה החילוק בין מאורע למודמן? ואולי מאורע שנעשה לו ומודמן הכוונה מה שרואה אצל אחרים.
 - ו. צ"ע האם תמיד הצדיק רומז את העתיד, או רק למי שיש לו אמונה תמימה. רבנו מבאר שהאמונה היא סיבה שאדם מחפש את מאורעותיו כיצד נרמזו בדברי הצדיק, משמע שהיא לא הסיבה שהצדיק רמז לו. לכאורה משמע שהצדיק תמיד רומז אלא שזה מתגלה רק ע"י בעלי אמונה תמימה. וצ"ע.
 - ז. וכן מצינו אצל הנביאים שבעת שאמר הנביא הנבואה היתה ברמז, ולא היו מבינים נבואתו – צ"ע בשלמא נבואת דניאל על קץ הימים, מסתמא נכתבה כדי שידעו שהגאולה כבר מוכנה, אע"פ שלנו היא סתומה, ועי"ז יתחזקו להאמין בה, אבל שאר נבואות אם לא הבינו לשם מה גילה הנביא נבואתו? האם רק כדי שאחרי מעשה יגלו שהוא היה נביא?
 - ח. וכן מצינו אצל הנביאים שבעת שאמר הנביא הנבואה היתה ברמז, ולא היו מבינים נבואתו – צ"ע כי רובא דרובא של הנבואות אע"פ שאמר משל אבל אח"כ פירש אותו הנביא. וצ"ע האם כוונת רבנו שמה שפירש זה רק בכתוב אבל במציאות הקב"ה פירש זאת רק לנביא אבל הנביא לא פירש לעם?
 - ט. וכן מצינו אצל הנביאים שבעת שאמר הנביא הנבואה היתה ברמז, ולא היו מבינים נבואתו... וכמו שמצינו בדניאל וכו' – צ"ע כי בדניאל שניבא את הקץ, גם הוא בעצמו לא הבין כמ"ש שם פסוק ח' "וַיֵּאָמֶר שְׁמַעְתִּי וְלֹא אָבִין" ו. ואילו שאר נביאים שחתמו דבריהם משמע מרבנו שהם כן הבינו, רק נבאו לרבים בלשון משל סתום.
 - י. עוד צ"ע מה הראייה מדניאל שמוכרח היה לסתום הקץ כמ"ש שם "אשרי המחכה", ואם ידעו הקץ לא יחכו לו, שהרי ידעו שלא יבוא בזמנם.
- יא. סוף קץ הגאולה – צ"ע מה כוונת הכפל הזה סוף וקץ
 - יב. ויגיע קץ האמת – צ"ע לכאורה צ"ל קץ השקר.
 - יג. ויגיע קץ האמת ויבא משיחינו – צ"ע לכאורה צ"ל להפך יבוא משיחנו ויגלה את האמת.

הקדמה

גם בין המפורסמים של שקר היו בעלי רוח הקדש שידעו עתידות, אבל צדיק מפורסם של אמת בודאי שהיה בעל רוח הקדש, דאי לאו הכי א"א לבקש ממנו עצה, כמבואר בספר המדות ערך עצה אות א. אל תשאל עצה אלא ממני שיודע סתרי תורה: וכנראה שבזמן רבנו רוב ספורי המופתים שהיו מספרים העולם היו על הצדיקים שבהונגריה, ועל זה אומר כאן רבנו שבאמת כל הצדיקים היה להם רוח הקדש, אלא שבהונגריה היו יהודים בעלי אמונת חכמים שמרוב אמונתם בצדיק היו שמים לב היטב לכל דבור שיצא מהצדיק ואח"כ גם מעיינים תמיד בכל מה שעבר עליהם ומוצאים כיצד הצדיק כבר רמז זאת בדבריו כשהיו אצלו.

מופתים

את רוח הקדש של הצדיק ורוח הנבואה של הנביאים שמתברר למפרע שידעו מראש את העתיד להיות, מכנה רבנו מופת. וראה בישעיהו¹ האות ומופת שעשה ישעיה הנביא כדי לחזק נבואתו על חרבן מצרים וכוש דהיינו שהיה מהלך שלש שנים ערום/י² ויחף, לרמוז כיצד ינהג בהם מלך אשור. וביאר שם המלבי"ם שמופת נאמר על דבר מוזר שרבים מתפלאים עליו. וכנראה מזה הטעם נקט רבנו מופתים כי הוא דבר מוזר שרבים מתפלאים עליו כשמתברר שהצדיק כבר ידע מראש מה יארע ויודמן לחסיד שבא אליו. וקצת צ"ע שלכאורה זה דבר קטן אצלו, ומה שמתפלאים עליו כי מאיתנו נעלם לגמרי העתיד, אבל באמת מהצדיק מקבלים עצות נפלאות בעבודת ה', שהן חידוש ותועלת הרבה יותר גדולה, ממה שרק מתגלה למפרע שהוא יודע עתידות. ונראה שזה פשוט אלא שרבנו בתורה זו לא בא לספר מעלת הצדיקים אלא רק לתרץ מדוע מצדיקי הונגריה שומעים יותר מופתים מאשר משאר הצדיקים.

עד כאן ההקדמה

תורה קפו ו'

נראה כוונת רבנו לומר שאע"פ שיותר מצוי סיפורי מופתים אצל הצדיקים ההונגרים, האמת היא שכל הצדיקים האמיתיים עושים מופתים, אלא שכדי לראות את המופת צריך אמונה תמימה בצדיק.

מה שמספרין מופתים מהצדיקים יהודי הונגריה שבמדינות קיר"ה קיסר ירום הודו ו' (דוויץ של עיר ווינה, עיר הבירה של אוסטריה, בה ישב הקיסר, אבל ממשלתו היתה על כל אוסטריה של אז/י³, שהיתה אימפריה גדולה במרכז אירופה) כוונת רבנו בעיקר/י⁴ ליהודי הונגריה שהיתה אז תחת שלטון אוסטריה, שידועים בתמימותם והאמונת צדיקים שלהם עד היום/י⁵, שעל כן תמיד היו מספרים ספורי מופתים מצדיקים. הוא מחמת שאנשיהם הם אנשים כשרים ומאמינים בהצדיקים י"א, כי על ידי אמונה שהם מאמינים בדברי הצדיק, עי"ז נתגלין מופתים.

¹ ישעיה פרק כ (ב) בעת ההיא דבר ידוד ביד ישעיהו בן אמוץ לאמר לך ופתחת השק מעל מתניך ונעלף תחליץ מעל רגליך ויעש בן הלך ערום ויחף: (ג) ויאמר ידוד פאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף שלש שנים אות ומופת על מצרים ועל כוש: (ד) בן ינהג מלך אשור את שבי מצרים ואת גלות כוש נערים וזקנים ערום ויחף ויחשוף שתי ערות מצרים:

מלבי"ם (ג) שלש שנים – ר"ל אחרי שלש שנים יהיה דבר זה אות על מצרים וכוש שילכו ערומים בגולה, (וכבר בארתי במק"א כי כל דברי ה' שנבא ע"י הנביא לרעה על עם אחד, היה אפשרות שלא יהיה הדבר ולא יבא, כי רחום וחנון ה' ובעת שעשו תשובה בטל את הגזרה, והעד נבואת יונה בנינוה, ודברי ירמיה לחנניה בן עוזר (שם כ"ח) אבל כל שחזק ה' את דברי הנביא במה שצוה לו לעשות מעשה בפועל או הדבר מוכרח שיבא, וכ"ש אם היה הפועל ההוא דבר זר מפליא אוני השומעים ועיני הרואים, שכל שהוא זר יותר יהיה הוראתו וקיומו יותר חזק, וע"ז קראו אות ומופת, אות לסימן וזכרון, ומופת מפני זרות הדבר ההוא לעיני הרואים וזה היה הענין שצוה ה' להושע לקחת אשה וונה ודומיהם, וא"צ לדברי הראב"ע וחבריו אשר נטו בזה לדרך אחר שלא כמשפט):

מלבי"ם /באור המלים/ (ג) אות ומופת – בארתי הבדלם למעלה (ז' י"ד. ח' י"ח), אות הוא מה שהוא לסימן אל דבר אחר, ומופת הוא על דבר זר שרבים מתפלאים עליו, ובזה במה שהלך ערום ויחף היה אות על מצרים, ובמה שהיה שלא כמנהג שהנביא ילך ערום ויחף היה מופת:

² רש"י פרש שלש שנים ממש משעת הנבואה עד שהיא התקיימה אבל לא ערום ממש אלא בבגדים קרועים. והמלבי"ם פרש ערום ממש אבל רק יום אחד או שעה אחת בביתו בלבד.

¹ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

² ר"ל קיסר ירום הודו של וינה, היא עיר הבירה בה הוא ישב הקיסר של האימפריה האוסטרית פרנץ יוסף שתחתייה היו כמה מדינות במרכז אירופה הונגריה גליציה ועוד. וכוונת רבנו בעיקר ליהודי הונגריה.

³ פרנץ יוסף היה קיסר האימפריה הרומית הקדושה ומשנת תקס"ד נעשה קיסר האימפריה האוסטרית שתחתייה היו כמה מדינות במרכז אירופה, ביניהם הונגריה וגליציה ובוהמיה (היא צ'כיה) בולגריה ועוד. וכיון שהיה טוב ליהודים כינוהו קיר"ה דוויץ, דהיינו קיסר ירום הודו של וינה.

⁴ עיין לעיל בשיחות שרבי לוי יצחק אמר זאת גם על יהודי גליציה אבל ידוע שיהודי גליציה היו חריפים במיוחד, על כן צריך לומר שהתמימות שלהם הייתה קצה שונה משל יהודי הונגריה שהיא תמימים מאד, וכך שמעתי שעיקר כוונת רבנו ליהודי הונגריה דווקא. גליציה היתה בממלכה האסטרו הונגרית צידה המזרחי בו היו רוב היהודים היה במערב אוקראינה, וצידה המערבי היה במזרח פולניה. ועיר הבירה שלה לובו.

⁵ ראה בספר ספורה של משפחה להרב יואל שוורץ – סיפר לי אחד מגדולי דור שליט"א: החזון איש, כשהחל את מאבקו, להכניס את שמירת השמיטה בקרב הציבור החרדי, ללא הסתמכות על "היתר המכירה" של ארץ ישראל, נתקל בתחילה בקשיים, עד כדי כך – שפנתה אליו משלחת של רבנים, ובפיהם בקשה: היות והחלה השפעתו הברוכה על הציבור בארץ מניבה פירות, חבל שהוא יצא למערכה על השמיטה שהיא בזמן הזה נוהגת רק מדרבנן, ועדיף שיפסיק את המערכה הזו ויתמקד בדברים החשובים יותר העומדים על הפרק! החזון איש ענה להם בקיצור ובצורה חדה מאד: "הניחו לי. את השמיטה אני בס"ד כבר אכניס על ידי "ההונגרים שלי" – אלו אותם יהודים תמימים שהתיישבו בבני ברק וסייעו רבות לחיזוק פניה התורניים של העיר ושל ארץ ישראל.

⁶ לק"ה חוקת מטלטלין ה' ט'

כי באמת הצדיק דהיינו כל צדיק אמיתי בוודאי מלא מופתים, וכשהוא מאמין בהצדיק ונותן עיניו עיני השכל ולבו על דברי הצדיק, על כל דיבור ודיבור, כי מאמין שכל דבריו אפילו שיחות חולין/י² וכ"ש עצות/י³ ודברי תורה הן רק אמת וצדק ובלא שום תערובת כלל/י⁴, ובכוונה מכוונת, לרמוז לו כמה מהלכים קדימה שיארע ויזדמן לו בעתיד, ועצה כיצד להתנהג בהם.

אזי אם מאמין ונותן עיניו ולבו כנ"ל, אזי אח"כ כשבא לביתו, כל מה שיארע אותו, הוא מסתכל היטב על כל דבר שיארע לו, ומבין למפרע בדברי הצדיק שדיבר עמו בהיותו אצלו, שזה היתה כוונת הצדיק שרמוז לו בתוך דברים שדיבר עמו, וכן לא רק מה שיארע לו אלא גם כל דבר ודבר שיזדמן/י⁵ לו, הוא מוצא הכל בדברי הצדיק למפרע, שרמוז לו שיהיה כן, נמצא שנעשה ונתגלה המופתים עי"ז. מבואר שכל צדיק אמיתי בדרך כלל כשמדבר עם אדם רומז לו בדבריו את העתיד להיות עמו, ולפעמים גם רומז לו כיצד להתנהג, ולאן לפנות בפרשת דרכים גשמית ורוחנית. אבל רק מי שיש לו אמונה תמימה בצדיק מקשר את מאורעותיו למה שאמר לו הצדיק, ועי"ז מגלה שהכל כבר רמוז לו בדבריו אליו. על כן על פי רוב שומעים על מופתים אצל צדיקי הונגריה, אע"פ שכל הצדיקי אמת מלאים מופתים, כי יהודי הונגריה הם בעלי אמונת חכמים גדולה יותר מיהודי שאר מקומות.

וכן מצינו אצל הנביאים שבעת שאמר הנביא את הנבואה היתה ברמוז, ולא היו מבינים נבואתו בפירוש על מה מרמוז, (צ"ע כי עפ"י רוב בספרי הנביאים מבואר המשל והנמשל, ואולי כוונת רבנו שהנמשל נאמר רק לנביא ואח"כ נכתב בספר, אבל הנביא בשעתו לא היה מגלה את הנמשל). ואח"כ כשנתקיים דברי הנביא, היו יודעין למפרע שנתקיים דברי הנביא שהתנבא ורמוז על זה מקודם, והבינו דברי הנביא למפרע, שהתכווין על זה.

וכמו שמצינו בדניאל שמרמוז על סוף קץ הגאולה. ועתה הדברים סתומים, כמו שכתוב שם (בפרק יב) י⁶/י⁷ אחרי שגילה הקב"ה לדניאל ברמוז את הקץ, אמר לו סתום הדברים וחתום, שנבואתו

² עיין תורה צא תנינא – אצל הצדיקים אמתיים הם מקשרים חכמה תתאה בחכמה עלאה. כי שיחתן של הצדיקים אמתיים שהם משיחין ומספריים שיחת חלין, היא יקרה מאד מאד, וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (עבודה זרה יט): 'שיחתן של תלמידי חכמים צריכין למוד', כי הצדיק האמת בונה עולמות חרובין ומגביה חכמה תתאה ומקשרה לחכמה עלאה על ידי שיחתו וספורי דבריו, שמדבר עם המון עם. כי השכל של המון עם שאינם מקשרים אותו להשם יתברך, הוא נפרד מחכמה עלאה, אצל הצדיק האמת מקשר השכל של המון, אפלו השכל והחכמה של הרשע להשם יתברך. וזה ענין מה שהצדיקים מדברים עם אנשים שאינם הגונים.... ועל כן צריכין הצדיקים האמתיים לדבר עם המון שיחת חלין, והם מלבישין בהם התורה, והם מקשרים אותם באלו הדבורים ממקום שהם, כי הם אינם רחוקים מאלו הדבורים והספורים, שהצדיק מדבר עמו, ועל ידי זה מקשר אותן ומעלה אותן להשם יתברך. וזה בחינת שהוא נושא ונותן בדבריו של מקום, דהיינו שהוא מדבר עם כל אחד לפי מקומו במקום שהוא, והוא נושא אותן הדבורים ונותן אותם להשם יתברך, כי הוא מקשרם לשרשם, לבחינת חכמה עלאה. נמצא שהצדיק האמת מקשר חכמה תתאה עם חכמה עלאה:

³ עיין תורה ז' בביאור הרב"ח שעצת הצדיק היא כולו זרע אמת.

⁴ עיין תורה קצב – דע שדבור אמת שיוצא מפי הצדיק האמת אפלו במלי דעלמא, הוא יקר מדברי תורה של צדיק אחר, כי בהדברי תורה של האחר יכול להיות שם תערובות הרבה, אצל זה הדבור היוצא מפי הצדיק האמת הוא רק אמת לבד, וכיון שהוא רק אמת ואין בו שום תערובות אין יקר ממנו, ומי ששומע דבור מפי הצדיק האמת שהוא דבור אמת,

⁵ יזדמן לו צ"ע הרי כבר אמר יארע לו. ואולי יש לחלק שיארע לו בעצמו ויזדמן לו לראות אצל אחרים וצ"ע.

⁶ נוסף בתקפא עיי מורה"ן והכוונה לפרק יב בדניאל (ובספרים המנוקדים יש כאן שיבוש כי סברו שהוא ציון למי"ם שלטסה)

⁷ דניאל פרק יב (א) ובעת ההיא יעמוד מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך והיתה עת צרה אשר לא נהיתה מהיות גוי עד העת ההיא ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר: (ב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם: (ג) והמשפלים יזוהרו וזהר הרקיע ומצדיקי הרבים כפוכבים לעולם ועד: (ד) ואתה דניאל סתם הדברים וחתם הספר עד עת קץ ישטטו רבים ותרבה הדעת: (ה) וראיתי אני דניאל והנה שנים אחרים עמדים אחד הנה לשפת היאר ואחד הנה לשפת היאר: (ו) ויאמר לאיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאר עד מתי קץ הפלאות: (ז) ואשמע את האיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאר וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחי וכללות נפש יד עם קדש תכלינה כל אלה: (ח) ואני שמעתי ולא אבין ואמרה אדני מה אחרית אלה: (ט) ויאמר לך דניאל כי סתמים וחתמים הדברים עד עת קץ: (י) יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו ורשיעו ולא יבינו כל רשעים והמשפלים יבינו: (יא) ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שמם ימים אלה מאתים ותשעים: (יב) אשרי המחפה ויגיע לימים אלה שלש מאות שלשים וחמשה: (יג) ואתה לך לקץ ותנח ויעמוד לגרף לקץ הימים:

מלבי"ם (ד) ואתה דניאל – מפני שידע שהזמן רחוק מאד, א"ל שיהיו הדברים סתומים עד עת קץ – כי לא יעלה על מחשבתם שהזמן רחוק כ"כ, וכ"א יחשוב שיגיע הזמן בעת חייו, וע"כ יהיה הזמן נעלם, אבל בעת קץ יוסר הספק, וכל שיתקרב הזמן יהיה הספק מועט, כי זאת ידעו שהגאולה מוכרחת לבא קודם האלף השביעי וא"כ בזמן הקודם היה הודאי (שהוא הזמן שכבר עבר שידענו בוודאי שהוא לא

לישראל ירמוז את הקץ ברמוז עוד יותר סתום, ואמנם כך רמוז הקץ בספר דניאל שם, **כי אין אדם יודע עתה איך מרומז שם זמן הגאולה**¹¹, אבל לעתיד אי"ה – אם ירצה ה' כשיקוים הדברים ויגיע קץ הגלות וההסתרה, ותגלה האמת ויבא משיחנו¹², לכאורה צ"ל שיבא משיח ויגלה את האמת, אבל אולי רמז כאן רבנו שסמוך לפני שיבוא, כבר יהיו סימנים שהגיע הקץ, ויתגלה הפירוש האמיתי בדברי דניאל על זמן הקץ, כי אזי ידעו למפרע איך שמרומז בדבריו זמן הקץ/כ¹³.

ואולי אפשר לומר שעיקר הרמוז שרמז דניאל את הקץ בנבואתו הוא מה שכתב שם (י) "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים", רוצה לומר כשיהיה ברור אחרון עד שיהיה ניכר בברור בין רשעים לצדיקים. ואולי אפ"ל שסימן זה מתגלה עתה, כמו שרואים בחוש כמות עצומה של בעלי תשובה שלא היה לזה דוגמא בשנים עברו, ועוד החזרה השקופה של הרבה ששומרים למחצה שלישי ורביעי, ועוד חילונים שמתחברים עוד ועוד לדבורי כסופים לה' כמו שרואים בחוש היום הרבה זמרים ששרים כסופים לה', והמונים שרוצים לשמוע דייקא דבורים כאלה באים בהמוניהם תמורת תשלום לשמוע אותם. ועוד אפילו חילונים שאין להם שום קשר ולא נראה אצלם סממן יהודי אבל בשעת צרה יפרוץ מליבם צעקה לה' מה שמלמד על שרשם הקדוש המבדיל אותם לגמרי מהרשעים, כמובא בספרי מוסר הראייה מהמשנה (כלים יז יג) על כלב הים שנבחן אם הוא מיושבי הים או יושבי היבשה, להיכן הוא בורח בשעת צרה, כך גם יהודי שבשעת צרה צועק לה', סימן שבפנימיותו הוא נבדל מהרשעים. ובבחי' "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים, והרשיעו רשעים" דהיינו שהצרה היא כור ההיתוך שמבדיל בן הזהב לסיגים, וסמוך לקץ יתלבנו מי שנראו שחורים, ותגלה הקדושה הנעלמת שבהם, ע"י שיצורפו בכור הצרות של חבלי משיח, ויהיה ניכר היטב בינם לבין הרשעים הגמורים שאין בהם שום בחי' מהנ"ל.

וכן מצינו בכמה נביאים שאמרו נבואות במשלים לא מובנים שרק כשהם יתקיימו אפשר יהיה בתשומת לב להבין למה רמזו דבריה נבואתם. כגון יחזקאל/כ¹⁴, בפרק בא שהקב"ה אומר לו וְאָמַרְתָּ לְעַר הַגִּבּוֹב שְׁמַע דְּבַר ה'. וכן שם בפרק יז ג' וְאָמַרְתָּ בְּהָ אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנֶּשֶׁר הַגָּדוֹל הַגָּדוֹל הַכְּנָפִים אֲרָף הָאֵבֶר מֵאֵל הַנּוֹצָה אֲשֶׁר לוֹ הֲרַקְמָה בָּא אֵל הַלְּבָנוֹן וְיִקַּח אֶת צִמְרֵת הָאֶרֶץ: אמנם שם אין ראייה כל כך כי בהמשך מבאר לו את הנבואה ואולי גם צווה לו להינבא גם את פרושה, אבל עיין שם פרק יז (ב) וְאָמַרְתָּ מֶה אָמַף לְבִיאָ בֵּין אֲרִיזוֹת רְבָצָה בְּתוֹךְ כְּפָרִים רְבֹתָה גּוֹרְיָה: ושם כל הנבואה רק משל בלי פירוש, שניבא לנשיאי ישראל:

עד כאן ביאור חברותא לתורה קפו

בעניין האמונה ותמימות

ליקוטי הלכות יו"ד הלכות בכור בהמה טהורה הלכה ג אות י' נחזר לענייננו שְׁעַקַר הַשְּׁלֵמוֹת הִיא רַק אֲמוּנָה לְבַד כְּפ"ל. וְעַל כֵּן נִקְרָאת הָאֲמוּנָה 'תְּמִימוֹת', בְּחִינַת תְּמִימֵי תְהִיָּה עִם ה' אֶלְקִיךָ כִּי הָאֲמוּנָה הִיא תְּמִימָה וְשְׁלֵמָה בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת, כִּי כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר לֹא תִשָּׁבַע עֵינָן לְרֵאוֹת וְלֹא תִמְלֵא אֵינָן מִשְׁמוּעַ וְכוּ'. וְגַם אִם יֹאמַר הַחֶכֶם לְדַעַת לֹא יוּכַל

היה הזמן המיועד) מועט, והספק (שהוא הזמן העתידי עד אלף השביעי) היה מרובה, אבל כל שיתקרב הזמן לאלף השביעי יהיה הודאי מרובה יותר, והספק יתמעט יותר, וע"כ תרבה הדעת:

מצודות דוד – (ד) סתום הדברים – אף המעט שידעת מדברי הנבואה ההיא כתבם בדברים סתומים וברמזים. וחתום – כתבם בספר בדברים חתומים וכפל הדבר במ"ש לזרוז ולהזיירו ביותר. עד עת קץ ישוטטו וכו' – עד בא עת קץ הגאולה הנה רבים ישוטטו בתנועת המחשבה להשכיל אמיתת הקץ ויתרבה הדעת לחקור ביותר וכאומר הנה יחקרו עד עת הקץ ולא ידעו מאומה אבל בבוא העת אז יופקחו עיני כל להבין רמזי זמן הגאולה:

¹¹ בפסוקים יא יב מובא שני זמנים 1290 שנים 1335 שנים. רש"י פירש שהראשון רומז להתגלות משיח והשני שהוא אחרי 45 שנים רומז ל45 ימים שאז תהיה ההתגלות השנייה כמבואר במדרש. אבל רבי יוסף אבן יחיא מפרש שצריך לחבר את שניהם דהיינו 2625 שנים אחרי שנאמרה הנבואה הזו בשנת 3391 נמצא הגאולה תהיה סמוך לשנת 6016. שכבר עברה לפני 769 שנים.

¹² מותירו - תשיחנו

¹³ כמבואר שם במצודות דוד (ט) לך דניאל – ר"ל לך משאלתך ולא תשאל עוד כי דברי הגאולה יהיו סתומים וחתומים ברמז לבל ידעוה עד עת קץ אבל בבוא הקץ יתחכמו הכל להבין הרמז:

¹⁴ יחזקאל פרק בא (ג) וְאָמַרְתָּ לְעַר הַגִּבּוֹב שְׁמַע דְּבַר יְהוָה אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּנִי מְצִית בְּךָ אֵשׁ וְאֶכְלָה בְּךָ כָּל עֵץ לֹחַ וְכָל עֵץ יָבֵשׁ לֹא תִכְבֶּה הַלֶּקֶת שְׁלֵקֶת וְנִצְרְבוּ בְּךָ כָּל פְּנִים מִנְּגֵב צְפוּנָה: (ד) וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוָה בְּעֲרִיתִיךָ לֹא תִכְבֶּה: (ה) וְאָמַר אֶהְיֶה אֲדֹנָי יְהוִה הַמָּה אֲמָרִים לִי הֲלֹא מְשַׁל מְשָׁלִים הוּא:

רד"ק (ה) ואמר אהה ה' אלהים – איך תשלחני אליהם לדבר דרך משל והנה המה אומרים לי כשאני אומר להם הנבואות דרך משל כמו הנבואות שקדמו כנבואת הנשר הגדול ונבואת אמך כגפן בדמך וכן השאר אומרים בעבורי: הלא ממשל משלים הוא – מדבר משלים הוא ואינו אומר על פי הנבואה אלא להראות עצמו כי הוא יודע למשול משל לפיכך שונה אליו הדבר בענין זה מבואר בלא משל:

מלבי"ם (ה) ואמר – אחר שבא אליו הנבואה דרך משל וחדה, אמר מה אועיל בנבואה כזאת, הלא המה אומרים לי שדרכי למשל משלים ודברים שאין להם באור ואין משימים לב לדברי, וכבר באר הרמב"ם (במו"נ ובהלכות דעות) שמתנאי הנבואה השלימה שלא ימצא בה משלים וחדות, ורובי המשלים מורה על תגבורת כח הדמיון, ועל שהנבואה נאמרה לעתים רחוקות, שאז יראה דרך חלונות ומסכים כצופה דבר מרחוק:

למצא. ועל כן אין שלמות להדעת והתורה כי אם על ידי אמונה, כי אי אפשר להשיג בהדעת שום דבר בשלמות כי אם על ידי האמונה, כי מאחר שהוא מאמין בה' יתברך ובצדיקיו ובמצותיו יתברך באמונה שלמה הוא שלם בתכלית השלמות, כי האמונה היא בלתי גבול כי הוא מאמין בהאמת שהוא עד אין סוף אף על פי שאי אפשר להשיגו בדעת בשום אופן, אבל האמונה מקפת הכל עד אין סוף ותכלית. ועל כן צריכין שתהיה האמונה בשלמות בלי שום מום ופגם כלל בבחינת כלך ופה רעיתי ומום אין בה, ואז זוכה להשיג על ידי דעת גדול כנ"ל, כי על ידי שלמות אמונה זוכין לדעת כנ"ל